

NCD
SYMPOSIUM

NDIKIMI I NDOTJES SË AMBIENTIT DHE SHPREHISË SË DUHANPIRJES NË SHËNDETIN E POPULLATËS SE KOSOVËS

Dr Gazmend Zhuri

2023

Qëllimi I punimit

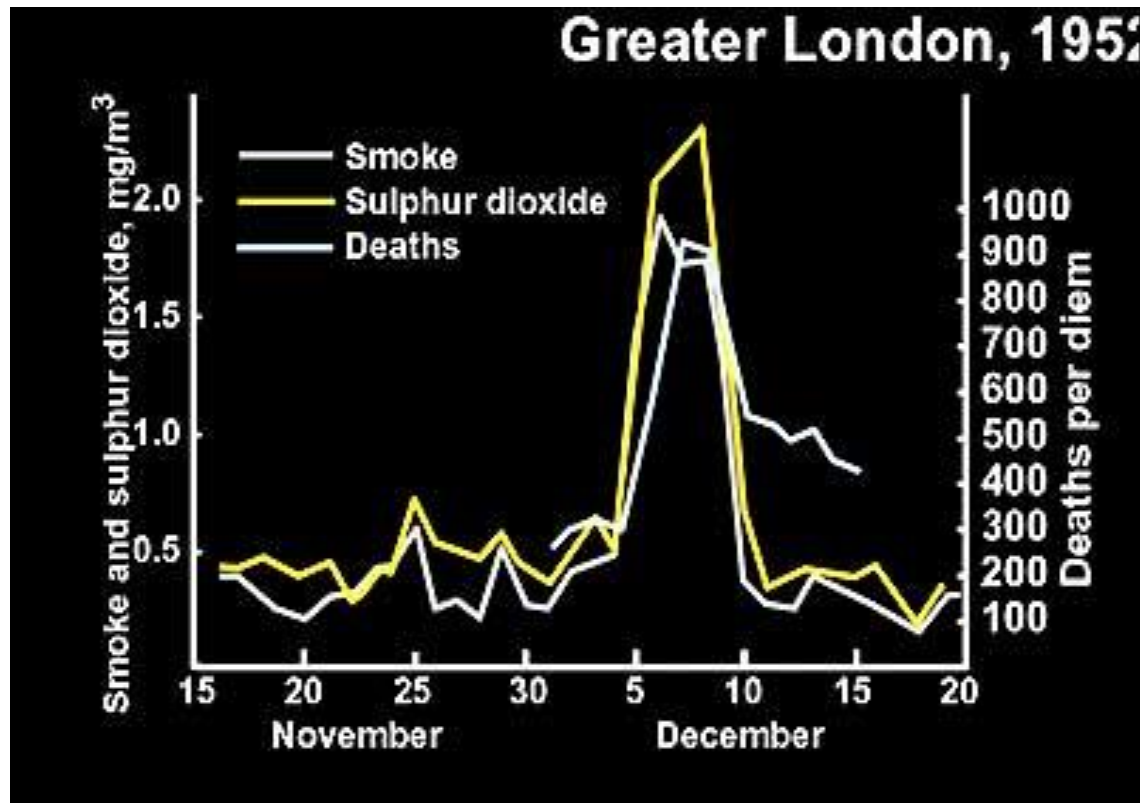

- Të vërtetohet ndikimi i ndotjes së ambientit në incidencën e Kancerit bronkial (janë analizuar dhe jane krahasuar dy Regjione të Kosovës me nivele të ndryshme të ndotjes së ambientit, Prishtina dhe Prizreni)
- Në këtë analize/studim është tentuar të tregohet lidhmëria mes ndotjes dhe duhanpirjes me incidencën e Kancerit bronkial në këto dy Regjione

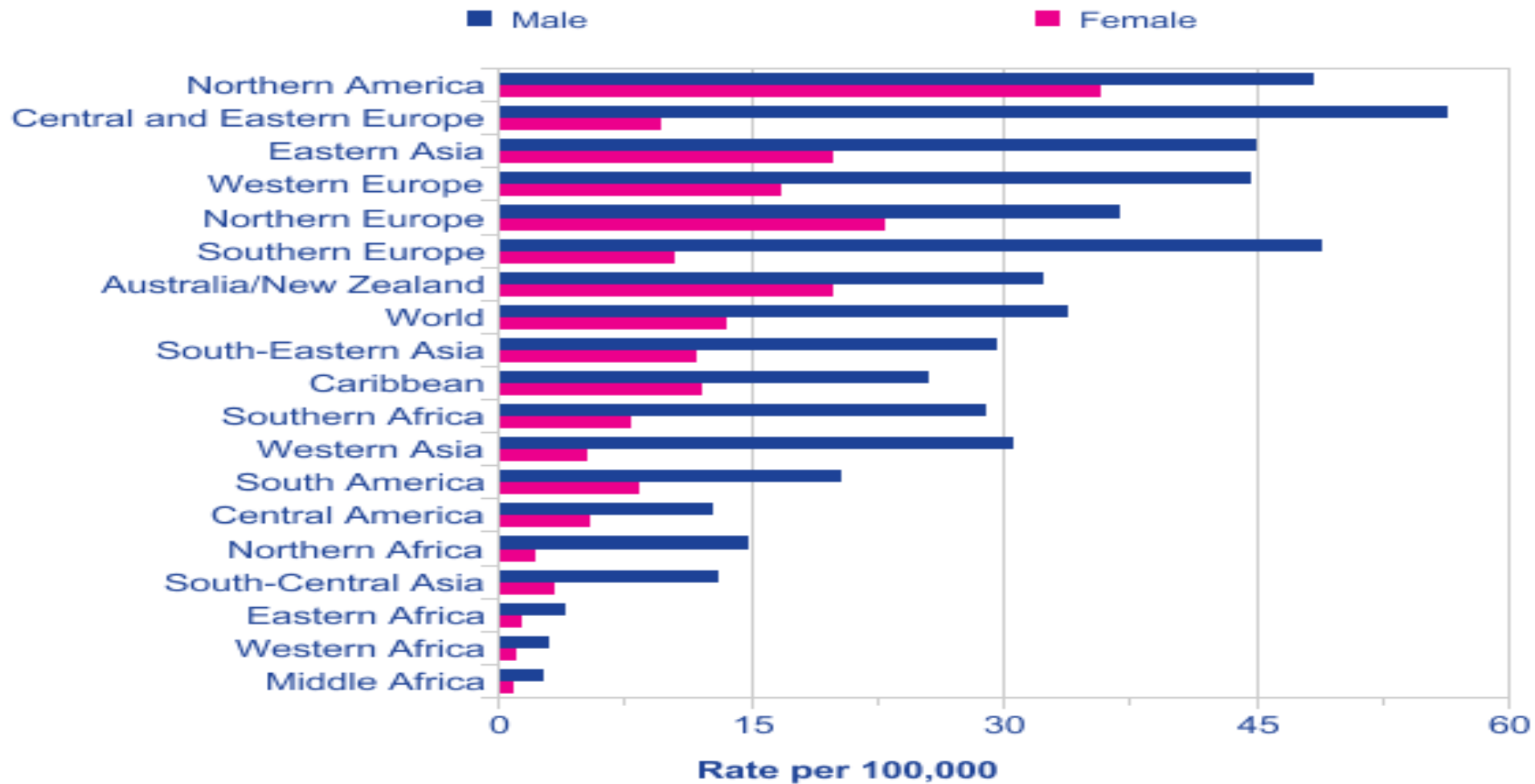
Efektet e ndotjes së ajrit në shëndetin e njeriut

Efektet afatshkurta janë të menjëhershme dhe të matshme p.sh.epizoda e smogut ne Londër me 1952

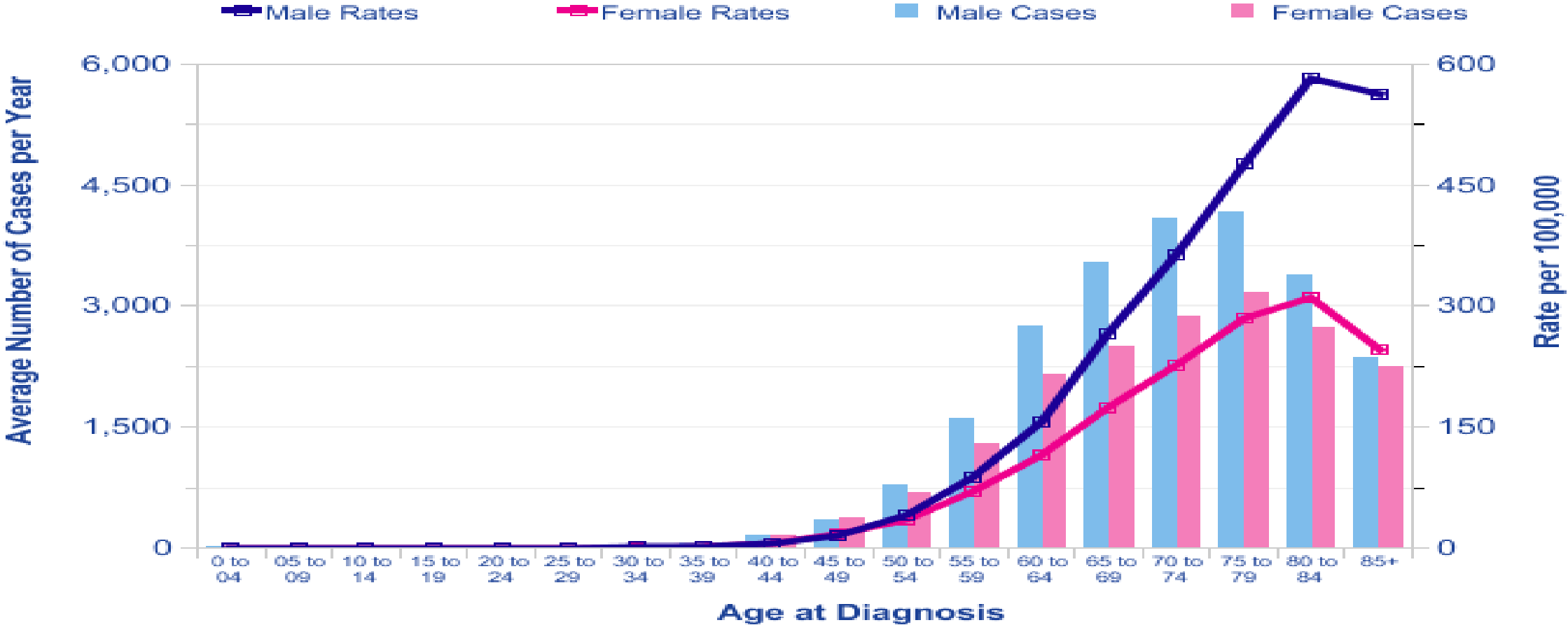
Efektet afatgjata te ndotjes eshte shume me veshtire te maten dhe kerkojne kohe.

Incidenca e Kancerit Bronkial (Bota)

Mosha dhe kanceri bronkial

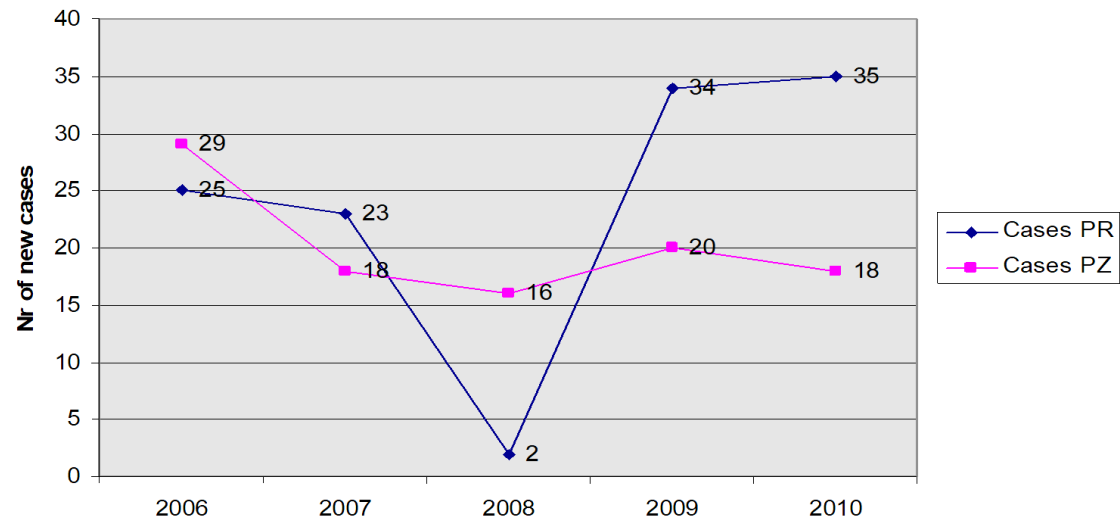
Metodologjia e punës

- Janë analizuar Fletëlibrimet dhe Raportet e Bronkoskopive në Klinikën Pulmologjike të QKUK si dhe Repartin e Pulmologjisë të Spitalit Regjional “Prim.dr Daut Mustafa” në Prizren në periudhën 2006-2010
- Janë krahasuar të dhënat zyrtare nga Raporti I AMMK mbi ndotjen e ambientit në Kosovë dhe ndikimi I mundshem I tij në incidencën e Kancerit bronkial në keto dy Regjione.

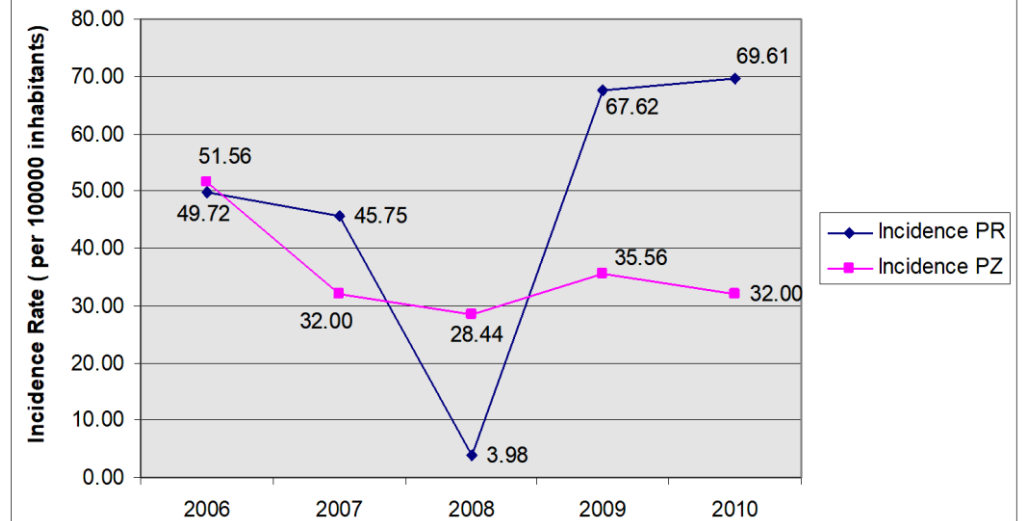
Rastet e reja te kancerit bronkial ne Komunen e Pr dhe Pz

Lung cancer new cases for municipality of Prishtina and Prizren (2006-2010)

Incidenca e Kancerit Bronkial ne Komunen e Pr dhe Pz

Lung cancer incidence rates for Prishtina and Prizren municipality (2006-2010)

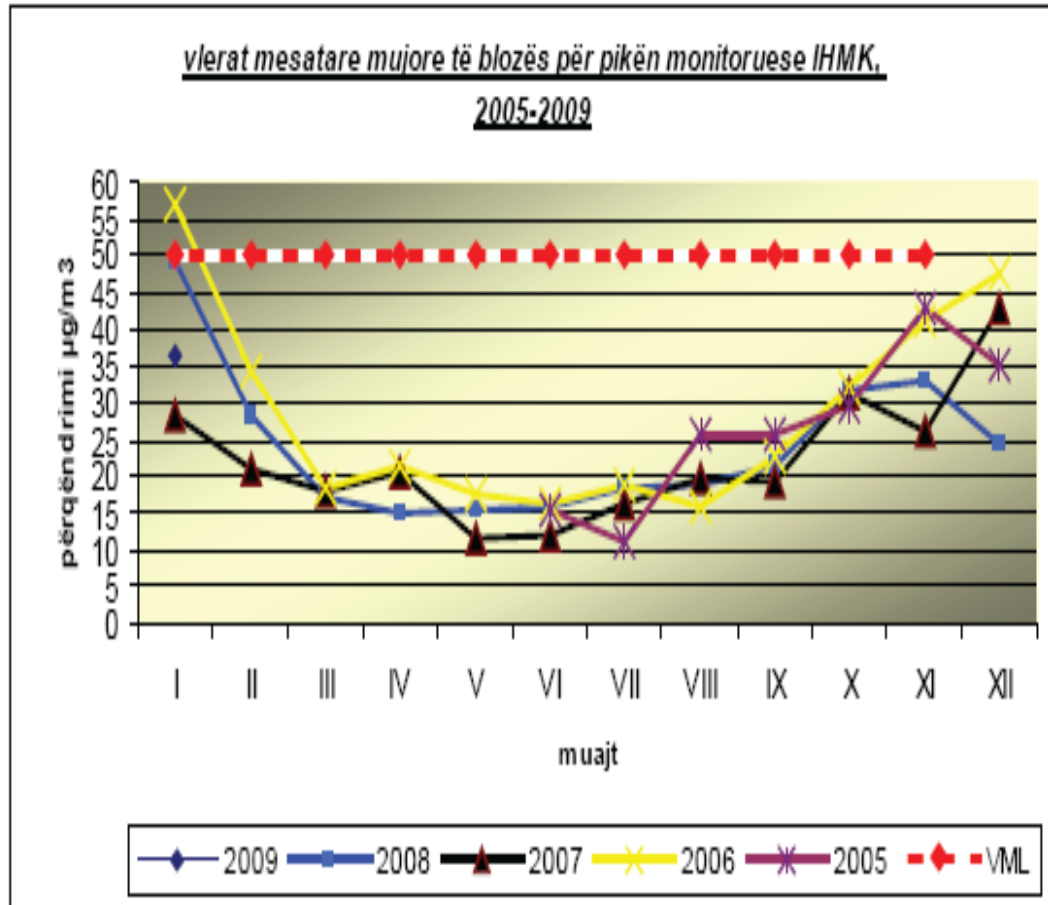
Ndotja e ajrit në Kosovë

Si burime kryesore të ndotjes së ajrit në Kosovë konsiderohen **sektori i energjetikës, komunikacionit dhe industria e rëndë**. Aktualisht kontribuesit më të mëdhenj të ndotjes së ajrit janë:

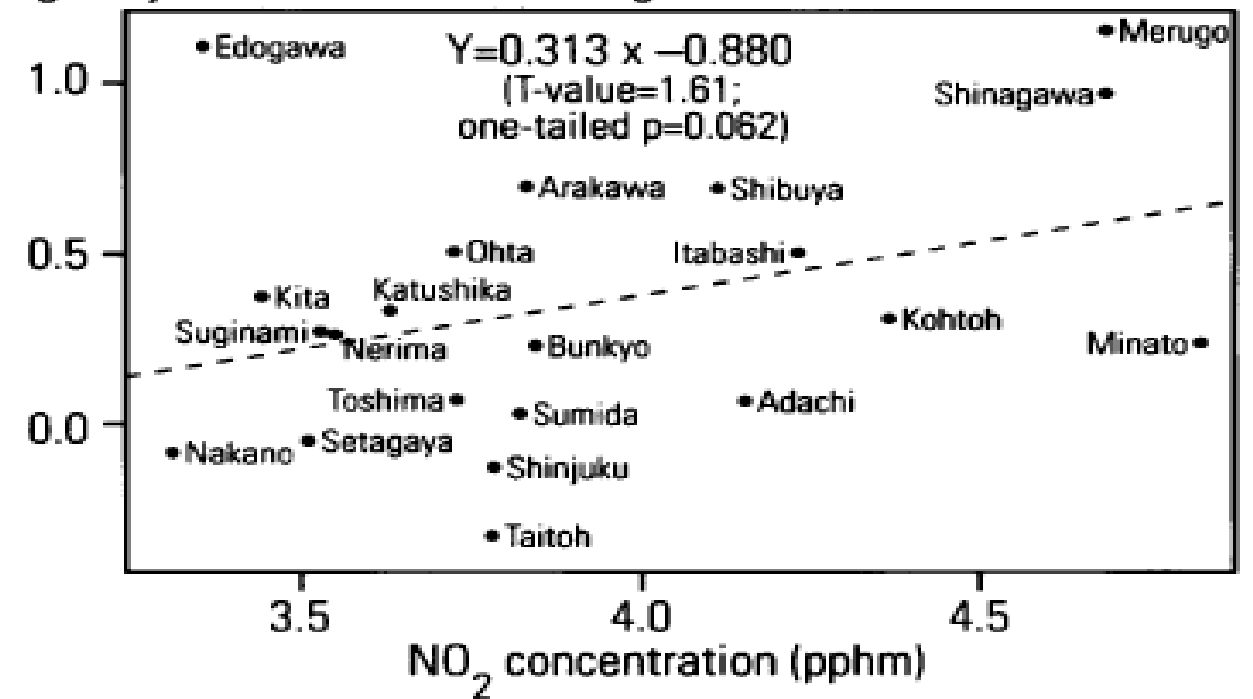

- KEK-u që përfshinë termocentralet (Kosova A dhe Kosova B) dhe mihjet sipërfaqësore të linjtit në Obiliq ;Çdo orë lirohen nga 2.5 tone pluhur!
- Komunikacioni (trafiku rrugor, ajror dhe hekurudhor)
- Kompleksi industrial Ferronikeli në Glllogvc;
- Fabrika e çimentos-Sharcem në Han të Elezit ;
- Kompleksi industrial në Mitrovicë;
- Sistemet për ngrohje qendrore (Prishtinë, Gjakovë dhe Mitrovicë-Ne Prishtine funksionon sistemi I kogjenerimit)
- Industria e rëndë bazike (aktualisht nuk funksionon) në Gjakovë, Pejë dhe Gjilan;
- Deponitë e mbetjeve urbane dhe atyre industriale.

Slope of the secular trend of age-adjusted death rate for lung cancer

Figure 5. Association of the slope of the secular trend of age-adjusted death rate from lung cancer with NO₂ concentrations.

Figura 8: Vlerat mesatare mujore të blazës (µg/m³) në pikën monitoruese IHMK, Prishtinë, 2005-2009²⁰

Konkluzionet

Të dhënat nga monitorimi për vitin 2022 (AMMK Raporti 2022; <https://www.ammk-rks.net/>) tregojnë për tejkalimet e vlerave maksimale të lejuara për disa parametra, në veçanti për PM10 dhe PM2.5, dhe kjo kryesisht gjatë sezonit të dimrit.

- Në Zonën e Aglomeracionit (AKS1), janë regjistruar 152 ditë me tejkalime të vlerave për PM10, ndërsa në zonën ZKS1 me 147 ditë me tejkalime.

2022

- Vlerat mesatare mujore me tejkalime të PM10 në Zonën e AKS1 janë regjistruar në stacionin e Rilindjes, ndërsa vlerat me tejkalime të PM2.5 janë regjistruar në stacionet monitoruese të IHMK / Prishtinë, Rilindje/ Prishtinë, Obiliq, dhe Dardhishtë/Obiliq.

- Në termocentralet A&B, emisionet ndotëse të shkarkuara, si pluhuri, SO2 dhe NOX, janë regjistruara mbi vlera të lejuara gjatë gjithë vitit.

- Ndotja e ambientit në Regjionin e Prishtinës është dukshëm më e lartë se në regjionin e Prizrenit-prania e KEK-ut
- Duhanpirja si shprehi është pothuaj e njëjtë në dy Regjionet
- Distribuimi gjinorë është i njëjtë në dy Regjionet
- Numri i të sëmurëve me kancer bronkial në PR është 2x më i lartë se në PZ
- Këto janë vetëm rezultate preliminare të një studimi retrospektiv të bazuar në të dhënat epidemiologjike
- Për verifikim të këtyre të dhënave duhet një studim prospektiv më i detajizuar
- Sipas vlerësimit nga Agjencia e Mjedisit të Evropës (EEA) ekspozimi ndaj koncentrimi të **PM2.5 ishte i ndërlidhur me 359 vdekje të parakohshme**. Ekspozimi ndaj koncentrimi të **NO2 ishte i ndërlidhur me 264 vdekje të parakohshme**, ndërsa ekspozimi ndaj koncentrimi të **O3 ishte i ndërlidhur me 135 vdekje të parakohshme**

Ju falemnderit